

Ulderiko Donadini

Gogoljeva smrt

Drama u 1 činu

eLektire.skole.hr

Osobe:

NIKOLAJ VASILJEVIČ GOGOLJ

LIZA

SLUGA MATEJ

KRIST

GOSPODIN ČIČIKOV

HLESTAKOV

SLAVA

Gogoljeva soba. Pokućstvo u empire stilu. Dva su ulaza sa strane. Nasred sobe pisaći stol s rukopisima i dva svjećnjaka. Naokolo naslonjači i sofa. Nalijevo kamin, a odmah do njega klecalo s ikonom, pred kojom gori mala svjetiljka. Po stijenama slike. Kroz dva velika prozora sa zavjesama vidi se snježna noć s jasnom mjesječinom. Između prozora nalazi se stakleni ormar s knjigama. Nadesno veliko zrcalo sa svjećnjacima.

GOGOLJ *sjedi sam u naslonjaču kraj kamina i čita Sv. pismo. Ev. Luka 17, 32: - "Tko tu bude kušao da uzdrži dušu, taj će je izgubiti, a tko je izgubi, taj će joj pomoći do života." Sklopi knjigu. "Tko je izgubi, taj će joj pomoći do života. Pauza. Sve treba uništiti gdje god se prljava moja volja uhvatila života, sve niti prerezati, sve, Gospode, tebe treba žrtvovati! Donijeti dušu голу i samu pred lice tvoje. Grči se. Ho! He! Ja zapao u monologe, kao da sam na pozornici. Postao slavan, pa već sad i pred samim sobom moram da glumim velikog čovjeka. Tko zna? Možda se tamo iza zavjese sakrio biograf i bilježi riječi neumrlog čovjeka i lučonoše, što je svjetlo skinuo."*

MATEJ *ulazi: - Gospodaru, vani u predsoblju čeka neka mlada gospođica i želi da je pustim ovamo.*

GOGOLJ *gledajući preda se: - Gospođica! Kakva gospođica! Nikoga ne puštaj.*

MATEJ *stoji nepomično: - Ako se sjećate...*

GOGOLJ *prekine ga: - Nikoga! Jesi li me čuo?!*

MATEJ: - Gospodaru, ja je uopće ne bih ni najavljivao, no vi sami kazali ste mi pred pola sata da očekujete posjet.

GOGOLJ *trgne se: - Ah da! Liza!... Dovedi je. Dakle došla je. Gle! Pa ja je nisam ni očekivao.*

MATEJ *odlazi.*

LIZA *ulazi.*

GOGOLJ *ide joj u susret: - Liza! Pa vi ste zaista došli, a ja posve zaboravio na vas, mila moja. Što kažete, golube? Ljutite li se! Skinite tu vašu bundicu. Jeste li premrzli? Hej! Matej! Matej!*

MATEJ *ulazi.*

GOGOLJ: - Idi, dragi, brzo, idi, pa čaj spremi. Zar ne vidiš kako nam je premrzla golubica, gospođica?

MATEJ *odlazi.*

GOGOLJ: - A kako ste došli ovamo? Pa još sama! Što se to s vama dogodilo?

LIZA: - Eto, pobjegla, utekla! Morala sam da vas još danas vidim. Ljutite li se na me? Oprostite mi nevaljalaj, Nikolaje Vasiljeviču, oprostite. Vi ni ne znate kako sam željela da vas vidim ovdje u vašoj sobi. Tu vi dakle pišete! Gospode, koliko knjiga je u tom ormaru! Zar ste ih sve pročitali? *Prebire po papirima na stolu.* A ovo su vaši rukopisi. Kako čudnovato pišete! Gle, ove koverčice! Baš je smiješna. Eto i slovima vašim mora da se čovjek nasmije.

GOGOLJ: - A što će vaši, kad vide da vas nema?

LIZA: - Neće oni ni primijetiti. Tako sam se oprezno odšuljala u garderobu da nitko nije ni opazio. Sav novac što sam ga imala, dala sam izvoščiku. Zamotala se u bundu, sjela u saone, zažmirila i pomislila: "Sad idem, pa što bilo!" I eto, sad sam tako sretna da vam to ne mogu da iskažem. Tako neobično, tako prijatno je tu kod vas.

MATEJ *donosi samovar.*

LIZA: - A, to je vaš sluga. Kako ti je ime, dragi moj starčiću?

MATEJ: - Matej! Matej; vaše blagorođe. *Odlazi.*

GOGOLJ: - A što, ako se dozna da ste me pohodili? Ja sam mislio, vi se šalite, a najednom eto vas doista k meni.

LIZA: - Ja sam odlučila da odem, pa ma što se dogodilo. Nikolaje Vasiljeviču, što je to s vama? Što ste tako blijedi? Eto, ni sat nije još prošao što ste otišli s plesa, a vaše se lice promijenilo da vas jedva prepoznajem. Čime se to opet mučite? Što činite?

GOGOLJ: - Ništa, Liza! Ništa nije, golube. Sjedite. Popit ćemo čaj. *Uzima samovar i hoće da ulije čaj u šalice.*

LIZA: - Pustite meni da ja ulijem. *Ulijeva čaj.* Sjedite vi samo. O, ja bih vas vrlo brzo izljevila. Ništa to nije. To su samo ružne misli, kojima se vi mučite. A ja bih ih evo ovako... *gladi ga rukama po čelu...* sve bi ih odagnala. Tako! A sad pijte čaja. Gle, kakve to samo šalice imate? Japanski porculan. To je sigurno dar kakve petrogradske krasotice. Nikolaje Vasiljeviču!... Čuvajte se... *Grozi mu se koketno prstom i daje mu šalicu sa čajem.*

GOGOLJ: - Pravo imate, mila moja, da se radujete. O, da mi je još samo jedan dan te vaše bezbrižne mladosti! No sa mnom je svršeno. Ništa više nemam da očekujem.

LIZA: - Čemu to govorite, Nikolaje Vasiljeviču? U najljepšoj ste dobi, a eto pred par dana svršili ste drugi dio "Mrtvih duša", roman, kakvog do sad nije imala Rusija. Grijeh je što govorite. Griješite kao onaj brat iz evanđelja, što je pokopao svoj talent. A vidite, Bog je vama dao tako silne umne sposobnosti.

GOGOLJ: Prokleo me je, Liza, prokleo me je kad mi ih je dao. I zar je to od njega, zbog čega sam griješio čitav život? Nije to od Boga, od đavla je to. On, Bog, Krist, on je kazao: "Blago siromašnima duhom!" Jer sav suvišak je oholost, uzbuna! Toranj babilonski su sve čovječje misli. A ljudi ga ipak zidaju. No jednog dana past će svi kao ja u mrak i blato i kad budu htjeli da vide lice Gospodinovo, postaviti će se između njih i njega đavo i ceriti će im se u dušu, kao što se sad i meni ceri.

LIZA: - To je samo vaša fantazija, dobri moj! Kome ste vi zla učinili? Eto, kažite, kažite!

GOGOLJ: - Zašto sam sve to pisao? To ste me morali zapitati. Ja ću vam kazati. Zato da svijet zadivim. Da mi se poklone! Da me uzveličaju! Istina je, Liza, istina je to što vam kažem. Vjerujte mi i prezrite me. Ne sažalijevajte me, anđele. Vi ste nevini. Vi ništa ne znate! Ništa ne znate!

LIZA: - Vi sami, Nikolaje Vasiljeviču, napisali ste mi u jednom pismu da vam je stvaranje samo patnja i pakao. "Obmana je uzveličati se, tako ste kazali, a eto samo takve obmane, što ih srce progledava, to mi je sva nagrada". I ja sam pojmila sve to. Sve sam pojmila.

GOGOLJ: - Što to spominjete! To je stil i ukrašavanje. Literatura! A što je istina? To, da mi je godilo i najgluplje laskanje. Najsmješnije kod mojih junaka, to sam iz sebe sama izvadilo. Smijte mi se. Smijte mi se! S prezirom i gnušanjem.

LIZA: - Prestanite! Nikolaje Vasiljeviču! Prestanite!

GOGOLJ: - Da! Da! Tako je! I vidite ima takvih što griješe, jer ne znaju, a ja sam sve znao i griješio sam. I ne jedan, kako ste vi kazali, pet talenata... pet talenata sam dobio... i svih pet zakopao.

LIZA: - Sad griješite, kad tako govorite, Nikolaje Nikolajeviču! Sad griješite.

GOGOLJ: - I Krista sam zbog taštine ostavio! I Krista!

LIZA: - Vi trpite. Ja vidim, ali kako bih vas ja mala budalica mogla da utješim. Ja samo to znam da ste vi dobri, tako dobri!... Istina, istina je što vam kažem. Ostavite žalosne misli. Eno, tamo na stolu je rukopis "Mrtvih duša". Pročitajte mi jedno poglavlje. Ne mrgodite se. Ne odbijte me. Ja vas molim. *Sklopi ruke prema Gogolju.*

GOGOLJ: - Sve tražite, mila Lizo, samo to ne.

LIZA: - Ne odbijte me, Nikolaje Vasiljeviču!

GOGOLJ: - Vi ne znate kako bi sad ružno i besmisleno bilo ono što bih vam čitao. Ne tražite to, mila.

LIZA: - Ja, eto, došla sam da vas još više rastužim. *Sjedne u naslonjač.*

Odnekle izvana čuje se cello.

GOGOLJ *ustane i pristupi joj iza leđa*: - Vi ste neveseli, Liza. A ima li smisla, mila moja, da se zbog toga ljutite? Ono su samo riječi. Ako hoćete, čitat ću vam, premda će me to, mila Lizo, još više razočarati. *Uzimplje rukopis.*

LIZA: - Ostavite. Nije nužno.

GOGOLJ *spusti rukopis na stol. Primakne se prozoru, razmakne zavjese i gleda u noć*: - Čujete li?... To je, kao sjećanje na život što je prošao, u kom je sve bilo neveselo, kao tuga za nečim što se više nikad ne može da vrati... Nikad!... Nikad više!... *Pristupi Lizi.* Zašto šutite? Što ste se namrštili? Liza!... Liza!... Vi plaćete... Zašto?... Evo, čitat ću... odmah!

LIZA: - Ostavite... Ostavite!

GOGOLJ: - Zašto plaćete? Čim sam vas ražalostio?... Zašto šutite!... Liza! Recite mi. Povjerite se svom prijatelju. Eto, ja vas znam kad ste imali osam godina. Vi ste još i danas ona moja mala golubica Liza.

LIZA *jecajući zagrli ga*: - Nikolaje Vasiljeviču!

GOGOLJ: - Što je s vama, Lizo?

LIZA: - Ja ljubim... Ja vas ljubim!

GOGOLJ: - Liza, što ste to kazali?!... Liza!

LIZA: - Da vas ljubim... da sam nesretna... da trpim..., a sad slobodno rugajte mi se, otjerajte me ako hoćete, ali ja vas, mili, ne mogu da zaboravim...

GOGOLJ *drži je u naručju i gladi je rukom po kosi*: - To je obmana, Lizo, obmana. I proći će! Zaboravit ćete vi na sve to. Kako biste vi mogli da me ljubite? Vi, što tek počinjete da živite, i ja što od života ništa više ne tražim. Pogledajte, nikad ni načas ne bih mogao drukčije da vam u oči gledam nego ovako žalosno kao sad. Zašto te suzice? *Briše joj suze.* Čemu? Eto. Ljubit ću vas kao brat vaš, kao otac. *Poljubi je u čelo.* Smirite se! Smirite se!... Bolno je živjeti bez ljubavi. Prazno i ništavno je sve. Gorče je od smrti ovakav život. Tako, eto, ja sam živio. Sad je svršeno. Kad se budete molili, pomolite se i za moju nevoljnu dušu.

LIZA: - Zašto baš vi morate biti tako nesretni? Nikoga više, golube, neću tako ljubiti kao vas što sam ljubila. A sad idem... neutješena.

GOGOLJ: - Oprostite, mila! Blagoslovite me prije nego što odete.

LIZA: - Bio Bog s vama! *Prekrsti ga.*

GOGOLJ: - Hvala vam, mila Liza! Olakšali ste me! Zbogom, mila moja. *Ljubi je u čelo.* Zbogom, anđele moj.

LIZA: - Zbogom, Nikolaj Vasiljeviču! Oprostite i vi meni bijednoj. Sjetite me se! *Odlazi.*

GOGOLJ *gleda neko vrijeme smjerom kud je Liza izišla, a onda klekne pred ikonu podbočivoši glavu objema rukama.* - Pauza. - Odagnaj ga! *Diže ruke prema ikoni.* Zapovijedi mu da ušuti. Smiluj se! Uništi ovaj podli razum! Srce mi olakšaj. I ja... i ja sam tvoj sin.

Čičikov izleti iz ormara za knjige u fraku od crvenog plamena, i pleše po sobi fićukajući marseljezu.

GOGOLJ: - Smiluj mi se! *Diže ruke prema ikoni.*

ČIČIKOV: - Dobro večer, prijatelju. Oh! Što je to! Ti, čini mi se, držiš monologe. Što to znači? Kakva je to komedija?

GOGOLJ *prema ikoni*: - Ti, nadglasaj sve glasove!

ČIČIKOV: - Čuješ, baćuška, kako možeš tako govoriti a da se sam sebi ne nasmiješ. Zar si posve izgubio svoj sjajni humor?

GOGOLJ *okrene se i prestraovljeno gleda u Čičikova*: - Tko si ti?

ČIČIKOV *smije se*: - Ja! Mezimče tvoje! Čičikov! Zar me ne prepoznaješ po mom revolucionarnom fićukanju? Dodijalo mi je u tvom ormaru, otkad si me opkolio samim crkvenim ocima, svecima i ostalim dosadnim rajskim stvorovima.

GOGOLJ: - Dalje od mene, đavolska prikazo! Kopilane smradni.

ČIČIKOV: - Pardon, dragane! To je ipak suviše smjelo zanijekati mene, vječnog Čičikova.

GOGOLJ: - Ti si đubre! Kukavni izrod moje fantazije! Sablasni nerealni parcov, a ništa drugo nego plod mojih bijednih literatskih ambicija. I pred mene se ti usudiš da stupiš?!

ČIČIKOV: - Da se ne smatram zahvalnim tvojim djetetom, zaista bih se razljutio. No u tom slučaju ogriješio bih se o kozmički bonton, kad bih se kao besmrtni sin ljutio na svog smrtnog oca. Oprosti, ali čini li se te ću morati da te za par dana oplakujem. Ne ljuti se, dakle, naškodit će ti. Ja ću, brate, da poživim stoljeća, ali što će biti s tobom?! U grobu je vrlo hladno i neprijatno. Prije svega, nesnosna vlaga, a onda crvi. Teško je konzervirati se.

GOGOLJ: - Dosta je tih tvojih glupih i odurnih šala! Ti sam po sebi, ovako, kako te gledam, smiješan si gad. Pa da te i smatram živim čovjekom, što onda?! Zaista, vrlo divna ništarija! Što se razmećeš? Ti si obični filistar, a osim toga, prosta varalica. Kupac mrtvih duša! Na zdravlje ti tvoja vječnost.

ČIČIKOV: - Ti neprestano vrijeđaš i tako si nepristojan te ne znaš ni ponuditi gosta da sjedne. Ne ljutim se budući da se smatram civiliziranijim od tebe. *Sjedne u naslonjač.* U ovom naslonjaču, vrlo je udobno. Dok se ovako njišem, dolaze mi sve neke ugodne i neobične ideje. Umišljam sebi da sam mučenik, živog me prže, a anđeli nose duše u nebo. He! He! A ništa zapravo. Zavezao se u misli, to je sve. Tko zna! Možda si i mene začeo u ovom naslonjaču. A propos! što se tiče mrtvih duša, tu mi nemaš mnogo da prebacuješ!

GOGOLJ: - Oho, huljo! Ti kao da imaš i duha!

ČIČIKOV: - Pravda, brate, osjećaj za pravdu. Ne mrgodi se! Slušaj pa ćeš i sam uvidjeti. Nije valjda meni, baćuška, do toga da te uznemirujem. Znam ja da su u tebe loši živci.

GOGOLJ: - Ne petljaj, glupane.

ČIČIKOV: - Odmah ću ja na stvar. Što ću da se gubim u sitnicama!? Međutim, da vidite moju čovječnost, govorit ću prije svega o svom grijehu, tako i pristoji pravom kršćaninu. Što se smiješ, porugljivče? I ja sam kršćanin. Ne posve onakav, kao ti moj otac. Ti i u dogme vjeruješ, a u mene su samo zapravo pravoslavni nervi. Sviđa mi se tamjan i dobri basovi u niskim crkvama. To mi čak kadikad i suzicu izvabi na oko.

GOGOLJ: - Ti ciljaš na moje kršćanstvo, ali znaj, da sam ja čist u svom srcu. U njemu može da stoluje samo onaj tamo. *Pokazuje na ikonu.*

ČIČIKOV: - Nije tako kako govoriš. Sve je to tvoja dosjetljivost. Evo, ja ću prije svega da govorim o vlastitim grijesima. Priznajem, kupovao sam duše i htio ih unovčiti. I kajem se evo zbog toga. *Lupa se šakom u prsa.* Premda, znaš, moje kajanje i nema pravog smisla, kao ni kod tebe. Stil, brate, lijepa gesta! No da nastavim "Svrha posvećuje sredstva", rekao je neko već davno prije mene, a što sam ja htio?! Veličajan plan, zbog kojeg mi se mora sve oprostiti. Pa ni tašta mi nije bila želja: da osnujem rusku porodicu, eto to je sve bilo.

GOGOLJ: - Sve što si ti htio bile su glupe čežnje filistra.

ČIČIKOV: - Čudan si ti svat postao! Gdje ti je kršćanska ljubav? Ja se udaram u prsa, a ti mjesto da mi pomogneš, ti po leđima. A što si ti bolji od mene? Ne kaže se uzalud: "Ne pada plod daleko od stabla". Ja prodavao mrtve duše i još me odasvuda gonila policija, a ti brate skupio u knjige ruska čudovišta i Pljuškina i Nozdreva i Sobakevića i Korobočku i mene, pa stavio sve na pazar: "Neka se svijet smije tim ruskim čudovištima!" Prodao si nas, rođeni. Prodao nas. I tebe, vidiš, nisu ni ganjali, nego si još stekao i slavu i novaca. Poklonio se svijet, tebi, geniju! A baš si nas lijepo iskitio. "Zaista lijepi tipovi, ti ruski ljudi!" govori svijet, a tebe nije ni briga što nam se smiju, nego samo se zadovoljno gladiš i smiješkaš. Nemoj sad zato blijedjeti. Nije meni bilo do toga da te uzrujavam. Htio sam samo da ustanovimo naše rodbinstvo.

GOGOLJ: - Raskrinkao sam te ja, golube. Uzalud su ti sad sva tvoja izmotavanja.

ČIČIKOV: - Ludonjo, a što će mi krinka, kad ja i bez nje postizavam svoj cilj. Moje je geslo: što gore, to bolje! A svrha: revolucija! Krv... krv da pustimo matjuški. Ulijenila se odviše. A da znaš istom, kako u tom poslu uspijevam. Svi me poznaju. Još malo i ja ću biti najpopularnija ličnost u Rusiji. U isti čas ničem na tisuće mjesta. Moje ime pretvorilo se u najodvratniji pišvarak. Čim neko učini kakvu nekorektnost, koja malo miriši na moj slučaj sa "Mrtvim dušama", odmah viču: "Gle, hulje Čičikova! Dolje s Čičikovima! Dolje s krvopijama!" Ja tarem ruke, a nezadovoljstvo raste. Neumorno letim u sve zakutke. Nitko valjda neće biti tako lud i pokušati da ubije mene, ideju! Htio bih da već jednom i mi u Rusiji vidimo revoluciju, kako krv teče, i lešine se njišu na svjetiljkama. A kakve lešine?! Sve u svili. Baćušku ćemo u krletku povesti neka se veseli ruski narod, a Akakija Akakijevića već sam spremio za ministarsku lisnicu. Pomisli samo: titularni savjetnik pa najednom ministar. Nitko više ništa ne zna, samo se svi izmiješali i kolju se, brate, kolju. U svakoj ulici možeš da podigneš piramidu od mrtvih glava. Što kažete vi umjetnici na sve to? Pomisli, koliko veličajnih prizora da ih ovjekovječite. Kažem ti, brate, pala bi vam sjekira u med kao nikad.

GOGOLJ: - Ti ne možeš u borbu s onim koji čuva Rusiju, koji je svuda Krist, onaj u najmanjoj ruskoj kolibici. U najvećem mraku svijetli. U srcu svakog mužika. Tama je sad svuda i samo te duše svijetle kao milijuni malih krijesnica, ali jednog dana - ja ga već osjećam - bit će sunce!... Čuješ li?... *Iz daljine na zvucima orgulja čuje se carska himna. Zemljo!... Rusijo!... Majčice! Padne na pod.*

ČIČIKOV: - Do đavola! Ta to je carska himna. Zar toliko na te djeluje? Tko zna? Možda je to i užitak. Evo, ja već i sam počinjem maštati. Carski manevar. Baćuška na bijelom konju. Vojnici u redu kao da si ih nanizao na uže. Oficirčići se ukočili. Puceta sjaje. Generali poletjeli na konjima. Perjanice im se vijore. Eno i sjajna kočija. Dovezao se nos... nos ekse-lencije. Oho! Što je to? Tu doista netko dolazi!

HLESTAKOV *ulazi obučen kao ruski car u svojoj gala uniformi.*

ČIČIKOV: - O! Serenisime! Divite se, Nikolaje Vasiljeviču, baćuška se udostojao vas, svog cara.

HLESTAKOV: - Ustanite, Nikolaje Vasiljeviču!

GOGOLJ *ustane*: - Veličanstvo! Vi!

HLESTAKOV *izvadi odličje*: - Evo, da ti prikopčam za sve tvoje velike zasluge.

GOGOLJ: - Ništetno je sve, Veličanstvo! Dužnost, sveta dužnost.

HLESTAKOV *prikopča mu odličje*: - Uzmi, Nikolaje Vasiljeviču, što ti daje tvoj car. A sad mi dopusti da malo sjednem. Tumaram Nikolaje kroz cijelu Rusiju i svagdje samo na neprijatelje nailazim. U tebi, evo, našao sam jedino meni iskreno odano srce.

GOGOLJ: - Ne mislite tako, Veličanstvo. Sva je Rusija uz vas. Mužici vas ljube kao oca. Udarajte ih knutom, a oni će vam ruku poljubiti. "Nevrijedni smo", viču, "nas i treba netko da udara".

HLESTAKOV *ustane*: - Bilo je tako nekoč za mojih otaca. Oprosti, Nikolaje Vasiljeviču! *Povuče Gogolja na stranu.* Dragi sinko!... S dalekog sam puta. Neprilika: ostao bez novaca. Ako uzmogneš, dostajalo bi mi za prvi čas pedeset rubljica.

GOGOLJ *trgne se i prestravljeno gleda u Hlestakova*: - Što ti je! Tko si ti? Ti nisi car. Ti si varalica!

HLESTAKOV *smije se i tapše Gogolja po ramenu*: - Ta ja sam Hlestakov. Nisam se ni nadao da ću ovdje naći brata Čičikova. Na tog šaljivdžiju svagdje moraš da se namjeriš.

GOGOLJ *prelazi rukom preko čela*: - Gospode, rastjeraj ove đavolske prikaze. Očisti mi ovo bijedno srce.

ČIČIKOV: - Nemoj sad jadikovati. Ponudi, brate, čaja. S puta je. I ako nije car, čovjek je, brat je naš, rekao bi Akakije Akakijevič.

GOGOLJ: - Gospode, zašto puštaš da me muče!

HLESTAKOV: - Nezahvalan si, brate. Tko ti je bolji prijatelj od nas dvojice? Da vidiš kako ovo nisu samo prazne riječi, doveli smo ti nekoga koga si čitav život čekao. *Ode k vratima i otvori ih.* Ovamo mala! *Uhvati za ruku Slavu i dovodi je.* Slava obučena je kao koketa. Eto ti je! Poznaješ li je? To je tvoja Slava.

SLAVA *zaleti se prema Gogolju i hoće da ga zagrli*: - Nikolaje, golube, Nikolaje. Napokon te nađoh.

GOGOLJ: - Dalje od mene! *Smije se jetko.* Ti slava?! Ti slava?!... Ti si bludnica!

SLAVA: - To su samo riječi. Vrućica! Ja sam te jedina mogla da izliječim od tvoje melanholije. Što se sad toliko stidiš? Da nije mene, ti ne bi nikad upoznao ove dražesne gadove. *Pokazuje na Čičikova i Hlestakova.*

ČIČIKOV: - Pogledaj je, kako je neodoljiva.

SLAVA: - Druga bi se kakva kefica i razljutila na te da je tako nagovoriš, ali nas dvoje dobro se razumijemo. Ti si Rus, a pravi Rus najjače udari koga najviše voli.

ČIČIKOV: - Možda te se i boji zbog tvoje prevrtljive ćudi. Tko zna, možda ga i ljubomora izjeda, a ti si prilična namiguša. Čuvaj se. Mogao bi ti uistinu jednog dana da okrene leđa.

SLAVA *smije se*: - Budalice! Ja da se bojim za mog Nikolaja?! Eto, pred časak bila je tu kod njega mlada gospođica. Pupiljče. Pobjegla je za njim s plesa i bacila mu se oko vrata.

On ju je prihvatio, a struk joj tanahan. I sve dršće, dršće mu u naručju kao cvjetić. A mlad je još i pristao Nikolaj Vasiljevič. Još čas i već sam htjela da sramežljivo oči zaklopim. No u posljednji čas, kad se već spremio da joj poljubi ona mala ustašca, sjetio se da je on, Nikolaj Vasiljevič Gogolj, crveni ruski genije, sav moj i samo moj. Premda si stao da vičeš: "Krista radi, Krista radi ne mogu da vam uzvratim ljubav!" Znala sam ja da to ipak nije zbog Krista nego samo zbog mene. "Nisam Liza, čitav svoj život nisam ženu ljubio!", govorio joj i sav neobičan i uzvišen izišao u aureoli što sam mu ja oko glave savila. Oholi Nikolaj, ne poljubi crvena ustašca i ode mala Liza od njega sa suzicom u očima.

GOGOLJ: - Tako je moralo biti, da od otrova što ga nosio u svom srcu sam umrem. Gospode, neka bude tvoja volja.

ČIČIKOV: - Dosadan si postao, Nikolaje Vasiljeviču, s tim svojim uzdisanjem. Što će ti to, kad ionako ne vjeruješ.

SLAVA *pristupi stolu gdje se nalazi rukopis "Mrtve duše"*: - "Mrtve duše ili doživljaji Čičikova. Napisao Nikolaj Vasiljevič Gogolj. Dio drugi." Eto, dok za par dana dođe iz štampe, to će udobrovoljiti mog Kolju. Kakav Krist! Kakve ikone! Ležiš u krevetu, piješ čokoladu, čitaš kritike i srce ti se samo širi i širi i širi...

ČIČIKOV: - dosadno je već, gospodo! Zaplešimo malo. Zabavimo se po ruski. *Izvana čuju se na balalajci zvuci jednog maloruskog plesa.*

HLESTAKOV *pleše i pjeva*:
Tičica poletila.
Previsoko, previsoko
Pa si krila spržila.
Rastužila se tičica.

ČIČIKOV *pleše i pjeva*:
Glava mudrovala
Glava mudrovala
Srdašce umrlo.
Srdašce umrlo.

SLAVA *pleše i pjeva*:
Ja ne bih ni mislio
Kad bih ljubiti mogao
Kad bih ljubiti mogao.

HLESTAKOV *pleše i pjeva*:
Um ozbiljan,
Čovjek pametan
A smrt dolazi.
Da zadavi, da zadavi kraljevića.

Hlestakov, Čičikov i Slava plešući iščezavaju.

GOGOLJ *kleči pred ikonom.*

KRIST *s ikone*: - Nikolaje!

GOGOLJ *sagne glavu do zemlje*: - Gospode!

KRIST: - Ti si trpio. A kazano je: blago onima koji trpe za ime moje.

GOGOLJ: - Ti si istina i život. Tko tebe slijedi, on mora da trpi. I da progan bude i osamljen.

KRIST: - Kazano je "Kraljevstvo nebesko u vama je samima".

GOGOLJ: - Što da činim, gospode?

KRIST: - Sve svoje ostavi i slijedi me. Sve! Zapamti, sve! *Nestaje ga.*

MATEJ *ulazi*: - Gospodaru! Kasno je!

GOGOLJ *ustaje*: - Zar si ti, Mateju! Dođi ovamo, dobri moj! Oprosti! Oprosti mi! *Klekne pred ikonu.*

MATEJ: - Gospodaru, što to radite? Tko je bio bolji od vas?!

GOGOLJ: - Nema više ni sluge ni gospodara. Poći ćemo svi zajedno. Sve svoje ostavi, kazao je on, i rekao mi da ga slijedim. Mateju, dobri moj, ja ga moram poslušati. Tamo je rukopis. Uzmi ga i baci u vatru.

MATEJ: - Gospodaru, što to kažete?

GOGOLJ: - Uzmi, i učini kako sam ti kazao.

MATEJ: - Ne... ja to ne mogu! Ne mogu.

GOGOLJ *stupi k stolu uzme rukopis i pođe prema kaminu.*

MATEJ *zaustavlja ga*: - Gospodaru!

GOGOLJ *baci rukopis u vatru*: - Oganj čisti...

Vatra u kaminu ugasi se.

MATEJ: - Eto, ugasilo se! Još uvijek možete ga izvaditi.

GOGOLJ *izvadi svežanj i baca list po list u oganj*: - I on će nas pomilovati u onaj dan... on, dobri naš... blagi i uzvišeni. *Krsti se i gleda u vatru.*

MATEJ *plače*: - Gospodaru, dobri moj, što ste to učinili?

GOGOLJ *ustane, zagrlji ga i plače*: - Grijeha... Grijeha je nestalo. Još malo, pa će i mene nestati. *Prestravljeno: Smrt... smrt! Tu je! Ona zaista dolazi! Čuješ li je? Sruši se onesviješten na pod.*

RJEČNIK

à propos (franc.) - u pogledu, što se tiče, u vezi toga

Akakij Akakijevič - glavni lik Gogoljeve novele "Kabanica" (1842)

bačuška (rus.) - otac; naziv za cara

Čičikov - glavni lik Gogoljevog romana "Mrtve duše" (1842)

empire stil - stil u Francuskoj na početku 19. stoljeća, u doba Napoleona, karakterizira ga raskošnost i kićenost

filistar - malograđanin, tjesnogrudna osoba (prema *Filistri* - Filistejci, biblijski narod)

Hlestakov - lik iz Gogoljeve drame "Revizor"

izvoščik (rus.) - kočijaš

kevica (hebr.) - ženica; majka

knut (rus.) - kožni bič

Korobočka - lik iz Gogoljevih "Mrtvih duša", priglupa udovica koja Čičikovu prodaje mrve duše

maloruski - ukrajinski

matjuška (rus.) - majka, majčica (Rusija)

mužik (rus.) - seljak, kmet

Nozdrev - lik iz Gogoljeva romana "Mrtve Duše", jedan od zemljovlasnika koji Čičikovu prodaje mrtve duše

parcov - štakor

Pljuškin - lik iz Gogoljeva romana "Mrtve Duše", jedan od zemljovlasnika koji Čičikovu prodaje mrtve duše

samovar (rus.) - prenosiva naprava za kuhanje čaja

Serenissime (tal.) - prejasni

Sobakevič - lik iz Gogoljevih "Mrtvih duša", jedan od feudalaca koji Čičikovu prodaje mrtve duše